

situacijski podtekst koji koncepciju socijalizma raznoliko transcendirira. Ono što je autor jasno pokazao tiče se diskrepancije između simboličke predodžbe koncepcije i njezina odjelovljenja. No, put ka autonomnoj javnosti za koju se Gredelj zalaže raskriva »zastrtu otvorenost« socijalizma onoliko koliko je njegova ostvarivost prisutna.

Biljana Kašić

BOGDAN LEKIĆ, Arhivski izvori za istoriju socijalističke Jugoslavije 1943—1953, Arhiv Jugoslavije, Beograd 1987, 275 str.

Povećano zanimanje za istraživanje poslijeratnog razdoblja u Jugoslaviji postavilo je u središte interesa istraživača arhivsku građu za taj period. Niz je problema na koje se u istraživanjima nailazi a kreću se od mogućnosti korištenja, koje su različite od sredine do sredine, preko velikog obima građe do nekompletnosti fondova i autentičnosti dokumenata. Istraživaču se pri tome (a on može biti više ili manje upućen u pitanja arhivistike) nameću i neka zapažanja iz domene stručne obrade građe.

Dostupnost je građe veoma često, osobito kada je riječ o »osjetljivijim« temama, ili o najvažnijim dokumentima nekog političkog organa, ograničena unatoč jasnim zakonskim propisima iz te oblasti i podložna je političkoj volji tvorca fonda.

Postojanje obilja dokumenata različite vrste i važnosti karakteristika je poslijeratnog razdoblja pa je istraživač često u situaciji da sam unaprijed pravi selekciju, nastojeći — poznavajući razdoblje i problem — sam odrediti koja građa odnosno građa kojeg tvorca mu je najvažnija. Konkretno, to može značiti da se istraživaču razvoja omladinskog ili sindikalnog pokreta postavlja zahtjev uvida u građu tih organizacija ali i Komunističke partije, uvažavajući njeno značenje u društvu. Često će prevladati odbir u kojem će se nastojati pregledati sva građa viših partijskih organa, a selekcijom građe »glavne« teme morat će se zanemariti niz vrijednih i kvalitetnih analiza i izvještaja nastalih na mikro-razini.

Obilje dokumenata u jednoj godini ili nekom drugom vremenskom periodu smjenjuje često izostanak bilo kakvih dokumenata za određeno razdoblje. To se ponekad može objasniti postojanjem »tabu«-tema u nekom vremenu, ali ta objašnjenja u većini nisu dostatna te se otvaraju pitanja o razlozima koji su unutar i izvan arhivistike. Kritika izvora kao dio istraživačkog postupka javlja se, u svjetlu ovih napomena i drugih objektivnosti i ograničenosti, kao još jedan od otežavajućih činilaca istraživanja poslijeratnog razdoblja.

Knjiga Bogdana Lekića prvi je heurističko-arhivistički rad o arhivskoj građi poslijeratnog razdoblja kao historijskom izvoru. Njezino je značenje veliko i za historiografiju i za arhivistiku; za prvu, jer omogućava efikasniji i sigurniji rad istraživačima, za drugu, jer daje stručnu pomoć arhivistima u oblasti valorizacije i klasifikacije građe, omogućava bolje planiranje u obradi i zaštiti građe i otvara prostore za publiciranje.

Kao vlastiti metodološki zahtjev autor je usvojio interdisciplinarnost, a što je uvjetovano samim predmetom istraživanja — socijalističke Jugoslavije. Prezentirana je građa saveznih institucija koja se najvećim dijelom nalazi u Arhivu Jugoslavije i Arhivu CK SKJ. Rad ima 240 stranica teksta, obiman popis izvora i literature te registre ličnih imena i institucija.

U prvom dijelu studije (Pojam i vrste izvora i sistem zaštite arhivske građe) autor razjašnjava osnovna metodološka pitanja, daje iscrpan pregled arhivskog zakonodavstva i razvoja arhivske službe u Jugoslaviji.

Klasifikacija arhivske građe — drugi je dio knjige u kojemu se, uz kritički osvrt na relevantnu literaturu, čitaoca uvodi u osnove klasificiranja građe po vrsti i po institucionalnoj osnovi, kao i unutar fondovskih cjelina.

Najobimniji je treći dio knjige u kojemu se izlaže organizacioni razvoj saveznih institucija: Komunističke partije Jugoslavije, SKOJ-a, organa vlasti, političko-izvršnih organa i organa uprave, masovnih političkih organizacija.

U četvrtom dijelu autor je prezentirao osnovni sadržaj građe tih saveznih institucija, a u petom se bavi sadržajnim vrednovanjem arhivske građe kao izvora.

Katarina Spehnjak

LJUBODRAG DIMIĆ, Agitprop kultura, »Rad«, Beograd 1988, 238 str.

U množini historiografskih istraživanja malo je onih koja promišljaju jugoslavensku poslijeratnu zbilju, posebno kulturnu sferu. Knjiga Ljubodraga Dimića *Agitprop kultura* (Rad, Beograd 1988) mogla bi se svrstati u red takvih pionirskih pokušaja jer, iako dodiruje predjele drugih društvenih znanosti: politologije, sociologije, historije umjetnosti, pedagogije i dr., metodologijski se smješta u historijsku znanost. Stoga su i konceptualizacija nosive problematike i metodički obrasci postavljeni na predložku rekonstrukcije povijesnog vremena, a, uz tadašnji tisak i srodnu literaturu, kao osnovni izvor poslužili su svi dostupni dokumenti arhivske provenijencije (Arhiv CK SKJ, Arhiv Srbije, Servis za birotehničke poslove saveznih organa uprave i saveznih organizacija i Arhiv Saveza udruženja književnika Jugoslavije).

Autor se ne bavi kulturnom sferom općenito, a još manje analizom posebnih artefakata, već kulturnom politikom ili, kako je zornije naslovom prikazano, agitpropovskom kulturom u vremenu od 1945. do 1952. godine, što dijelom i koincidira s vremenom postojanja Agitpropa. Iako mu je, što u podnaslovu stoji (*Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945—1952*), intencija da što podrobnije osvijetli stanje i mijene u kulturnoj politici Srbije, istraživački napor nadilazi tako striktno postavljen zahtjev. Objašnjenje tomu je i u autorovoj ambiciji ka obuhvatu cjeline, i u predmetu bavljenja. Naime, provedba kulturne politike u Srbiji u neposrednom poratnom razdoblju nije tek izolirana ili pak zasebna, unatoč upojedinjenim i zasebnim institucionalnim modusima, organizacijama ili društvima (Ministarstvo prosvete NR Srbije, Agitprop CK KP Sbi-